

Tabel 1. Pensionile üleminek ja vananemine (projekti tulemused)

Nr.	Probleemid / takistused / vajadused	Soovitused/muutmissetepanekud
1	<p>Pensionile jäämine kui katkestus – üleminekupunkt.</p> <p>Mida suurem on olnud töötamise olulisus inimese jaoks tööealisena ja mida rohkem oma aega on ta sellele pühendanud, seda suuremad olid probleemid, mis tekkisid pensionile jäämisel, iseäranis siis, kui asendustegevust ei olnud. Tekkis eemale hoidumine, puudus miski, mis oleks katkestanus rutiinse päeva.</p>	<p>Pensionile jäämine on elutähtis etapp, milleks vanemad täiskasvanud (ja eriti mehed) ei ole ette valmistatud. Pensionieelikute programme ei pakuta. Tuleks arendada programme, mille eesmärk on valmistada vanemaealised eesootavaks ette ja anda järgmises eluetapis vanadusele tähendus. Oluline on seda teha mitte vahetult enne pensionile jäämist, vaid oluliselt varem. Ettevalmistuse eest peaksid hea seisma avalikud institutsioonid, ametiühingud ja kolmas sektor.</p>
2	<p>Sunnitud pensionile jäämine ja karistamine kõrgemate maksudega, kui inimene jätkab pensioniealisena töötamist.</p>	<p>Sunnitud pensionile jäämise ning eelpensionile jäämise asemel tuleks välja töötada praktikad järkjärguliseks üleminekuks pensionile (osaline pensionile jäämine, pensionile jäämine koos võimalusega osaleda töös pisteliselt või mitteformaalsetes ülesannetes jne). Üleminekuperioodi võimalused peaksid olema suunatud igale isikule, kellel on motivatsioon ja huvi jätkata tööd.</p> <p>Riiklikul tasandil tuleks vastu võtta seadused, et muuta järkjärguline või osaline pensionile jäämine tööandjale kasulikuks ja töötajale motiveerivaks ehk institutsionaliseerida nn hõbemajandus ning soodustada vanemate täiskasvanute majanduslik integratsioon.</p> <p>Vanemate täiskasvanutega partnerlust arendavaid organisatsioone tuleks rahaliselt toetada ja nende tegevustulemusi ja kogemusi levitada.</p>
3	<p>Pensionile jäämine kui kergendus või koorem.</p> <p>Pensionile jäämine tähendab märkimisväärset muutust, eriti seoses „ajaga, mida jääb palju üle“, „ajaga, mida tuleb nüüd millegagi täita“, ja „alternatiivsete tegevustega, mida tuleb otsida“. Muutus on kõige traumaatilisem neile, kes seisavad sellega silmitsi üksi, ilma perekonna või</p>	<p>Kaasava pikaealist ühiskonda saab arendada uuskarjääri (<i>re-careering</i>) mudeli rakendamise kaudu. See on vanemate inimeste kaasamine juhendamisse, koolitusse, vahendamisse, arendamisse, strateegilisse planeerimisse, institutsioonide ja ettevõtete positsioonidesse / töörühmadesse / programmidesse. Meeste domineeriv karjäär, milleks on „funktsionääri identiteet“, tuleks järkjärguliselt asendada”.</p>

	<p>sõprade toetuseta, ja neile, kelle sotsiaalsed võrgustikud toetuvad ainult töökaaslastele (kolleegid, kliendid, äripartnerid).</p>	<p>Häid mudeleid positiivsest tootlikkusest (meeste jaoks väga oluline) ja loovuse (naiste jaoks väga oluline) julgustamisest võib üles ehitada näiteks avalik-õiguslikes asutustes ja ametiühingutes.</p>
4	<p>Väljavisatud.</p> <p>Arvatakse, et vanemaealised lõpetavad oma töö pensionile jäämise päeval.</p>	<p>Meie uuringud näitasid, et meestel oli suur hulk kasutamata oskusi ja rikkalikke kogemusi. Tegevusi/tööd võiksid teha ka vanemaealised, tööd võiks olla võimalik tuua oma koju (juhul kui peamiseks probleemiks on mobiilsus). Töövahenduse e-platvorme ja teisi kohalikke töövõimalusi pakkuvaid veebisaite tuleb süstemaatiliselt tutvustada vanemate inimeste seas ja kogukonnas.</p>
5	<p>Silmitsi vananemisega – ette valmistamata ja üksi.</p> <p>Kognitiivse, sotsiaalse ja kultuurilise kapitali vähenemine kolmandas ja neljandas eluetapis.</p>	<p>Noori tuleks teavitada ja harida ka vananemise ja vanaduse teemadel. Uuringud on näidanud, et esimese kahe eluetapi tegevused määravad otsustavalt kognitiivse, sotsiaalse ja kultuurilise kapitali kolmandas ja neljandas eluetapis. Samal ajal julgustaks see ühiskonda laiemat (mitte ainult vanemate inimeste sihtgruppi) muutma traditsioonilisi ja stereotüüpseid vaateid vanadusele ja vananemisele.</p>
6	<p>Pensionärid teisejärgulistel positsioonidel.</p> <p>Pensionäre tajutakse sageli saajatena, ühiskonna koormana, ühiskonna mitteaktiivsete liikmetena, kes vajavad abi ja hoolt.</p>	<p>Meie intervjuueeritavad väljendasid, et nad ei taha olla teisejärgulistel positsioonidel, allutatud või olla õpetatava rollis (eriti mitte õppida nooremalt ekspertidelt), vaid nad soovivad jagada oma teadmisi ja kogemusi teistele, eriti noorematele inimestele. Riiklikud institutsioonid ja kohalikud omavalitsused peavad võimaldama vanematel inimestel oma teadmisi, tavasid ja oskusi elanikkonnale edasi anda; põlvkondadevahelise õppe ja oskuste vahetust tuleb toetada koostöös kodanikuühiskonna ja kolmanda sektori organisatsioonidega. „Old guys“ projekt tõestas, kuidas vanemad täiskasvanud ei pruugi tahta vaid vabatahtliku rolli või heategevusliku töö tegijad (enamasti naised), vaid nad soovivad olla laiema arenguvõimaluse pakkujad kogukonnas.</p>
7	<p>Kustutatud eluajalood.</p> <p>Meeste töö- ja tegevusalad on likvideeritud, mõned tööstusharud, elukutsed, hobid ja muud vaba aja tegevused on kaotatud, või omandanud uue funktsiooni. Mõnede töödega ei</p>	<p>Kohalikud omavalitsused peaksid hindama avalike ruumide kättesaadavust ja kvaliteeti. Hindamisel tuleks arvesse võtta juurdepääsu ja transpordi kvaliteeti ning nende sobivust erinevateks kasutusviisideks.</p> <p>Pärast sellist kaardistust saavad kohalikud omavalitsused pakkuda välja lahendusi (lühi-, kesk- või pikaajalised</p>

saa vanem inimene enam tegeleda füüsilise sobivuse ja tervise tõttu. Paljud avalikud kohad, kus varem, tööeas kohtuti ja sotsialiseeruti, on nüüd kadunud, erastatud või kasutusele võetud teiste põlvkondade poolt.

lahendused), kuidas parandada avalike ruumide kasutust ja uute avalike ruumide loomist igas vanuses kasutajatele.

Raskem on leida lühiajalisi lahendusi majanduslikele probleemidele, mis mõjutavad tööhõivet. See on keskvalitsuse või kohaliku valitsuse esmane vastutus.

Kolmanda sektori organisatsioonide esindajad ja muud kodanikuühiskonna sidusrühmad saavad teha kõik endast oleneva, et luua oma kontorid ja vastuvõturuumid kogukondlikeks ruumideks, kus inimesed saavad tulla, kohtuda ja suhelda.

8 Infopuudus osalemisvõimaluste ja tegevuste kohta.

Enamikus kohtades, mida uurisime, ei olnud vanematele inimestele infoplatvorme, uudiskirju vmt; sageli ei olnud selge, kuidas jõuda aktiivsena vananemise teabega sihtgrupini, kes ei kasuta tavapäraseid kanaleid.

Mõnel pool puuduvad vanadele meestele sobivad tegevused. Teistes kohtades pakutakse tegevusi, mis meelitavad rohkem naisi kui mehi. Kuid ühine puudus on see, et võimaluste kohta puudub teave. Lisaks pakuvad piirkonna asutused sageli välja tegevusi, teadmata, mida teised organisatsioonid samale sihtgrupile korraldavad. Kodanikuühiskonna institutsioonid ja kohalikud omavalitsused peaksid seetõttu leidma paremaid võimalusi aktiivsema elustiili tegevuste levitamiseks.

Infokanalid tuleks valida sihtgrupi võimete ja harjumuste alusel. Rohkem kooskõlastamist ja võrgustumist toob kasu, mitmekesisemaks peaks muutma avalikkuse teavitamise viisid ja kanalid. Vt ka Portugali "kuldajastu" programmi, mis on esitatud moodulis 4 heade tavade "Kogutud teave" (4.5.A) all.